

B. KRYGOWSKI

W SPRAWIE NAZW POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI POMORZA *)

W przeciwieństwie do równinnej Wielkopolski Pomorze ożywia się, często przypominając na polu krajobraz górski. Kraj ten, obfitujący w uroczę jeziora i rozległe bory, ujęła natura w nader wyraźne ramy, dzięki czemu oddziela się w jaskrawy sposób od krain otaczających.

Bok wschodni tej ramy stanowi szeroka i wyraźna bruzda Wisły, bok zachodni — niemniej wyraźna Odra. Kres północny Pomorza rysuje Bałtyk, granicę południową — szeroki rów dyluwalny Warty i Noteci, który, rzecz godna uwagi, z zadziwiającą dokładnością powtarza w swym przebiegu linię brzegową Bałtyku. I tak Warta z Notecią na odcinku Kostrzyn—Nakło wiernie naśladuje wyrównaną linię brzegową morza między Szczecinem a Rozewiem. Gwałtowne zagięcie brzegu w Zatoce Gdańskiej znajduje odbicie w łuku utworzonym przez Wisłę na odcinku Bydgoszcz—Toruń oraz Drwęcę, który jak i Mierzeja Wiślana energicznie skręca ku północnemu wschodowi. Jakby tedy między dwa morza — dwie linie brzegowe Bałtyku — został włożony namarszczony pagórami pas Pomorza, prawie niezmiennej szerokości 150 km i długości 330 km.

Jest to zatem kraina wielka, reprezentująca zdecydowaną jednostkę geograficzną, i to jednostkę wyższego rzędu, która właśnie dla tych racyj musi mieć imię geograficzne ustalone, jasne i żywotne, jak jasną i żywotną jest kraina geograficzna Pomorza.

Dzisiaj padają różne nazwy, mniej lub więcej szczęśliwe.

Mówi się: Pomorze, ale ta nazwa nie wystarcza, gdyż istnieje także Pomorze Meklemburskie. Ostatnio Szaflarski przemianował na swej mapie¹⁾ Prusy Wschodnie na Pomorze Wschodnie. Nowość — zmuszająca do natychmiastowego zapytania: a gdzie jest Pomorze Zachodnie? Jeśli nim jest Pomorze od Wisły po Odrę, to jak zamianować Pomorze Meklemburskie? Nierzadko słyszy się również nazwę: Pomorze Środkowe. Gdzie ono jest, mało kto wie. Nie wiadomo, co ma ono obejmować: czy całe Pomorze między Wisłą a Odrą, czy też jedynie jej wschodnią

*) Artykuł dyskusyjny.

¹⁾ Szaflarski J.: Pomorze Wschodnie, mapa fizyczno-administracyjna, 1:500000. Bydgoszcz 1945.

połówkę, czy jeszcze mniejszą jednostkę. Trudność wpływa stąd, że wielka i zdecydowana jednostka geograficzna, jaką jest Pomorze, spięta silną klamrą Odry i Wisły, z natury swej jest niepodzielna i niepodzielną musi być również nazwa geograficzna tego regionu. I tak zarysowują się w pasie przybałtyckim z całą jaskrawością trzy regiony geograficzne o tym samym obliczu morfogenetycznym: Pomorze Meklemburskie, Pomorze między Odrą a Wisłą oraz Prusy Wschodnie. Podobnie zdecydowane i jasne muszą być nazwy tych jednostek, ale już oparte na przesłankach geograficznych i duchu słowiańskich praojców tych ziem.

Pomorza od Wisły po Odrę nie zawaham się nazwać Pomorzem Kaszubskim od ludności, która dotąd na ziemi tej dotrwała, a która ongiś zajmowała cały region, mieniać się Kaszubami, nazwą bardzo starożytną¹⁾; Prusy Wschodnie — znieawidzoną przez nas nazwę — zmienić na Pomorza Mazurskie od Mazurów mieszkających na znacznych obszarach tej ziemi.

W końcu Pomorze Meklemburskie można by nazwać Pomorzem Lutyckim od szczepu słowiańskiego zamieszkującego dawniej tę ziemię, a wyniszczonego przez Niemców.

W ten sposób otrzymujemy trzy nowe nazwy geograficzne, oparte na trójczłonowości pasa przybałtyckiego, wyraźnie odbiegające od niemieckich schematów podziału tych ziem na Ostpreussen, Westpreussen lub Vorpommern i Hinterpommern.

Mając na oku wyżej zaproponowane nazwy geograficzne I rzędu łatwiej będzie zlokalizować takie nazwy jak: Pomorze Gdańskie i Pomorze Szczecińskie. Pomorze Gdańskie będzie obejmowało wschodnią część Pomorza Kaszubskiego i część Pomorza Mazurskiego; Szczecińskie — zachodnią część Pomorza Kaszubskiego i część Pomorza Lutyckiego. Oczywiście, że wytyczanie granicy między tymi Pomorzami będzie zawsze sztuczne, gdyż granicy naturalnej, dzielącej Pomorze Kaszubskie na dwie części, w terenie brakuje.

Wiele zamieszania powodują także niezdecydowane i dowolne nazwy województw z terenów pomorskich. Często spotyka się takie nazwy jak: woj. zachodnio-pomorskie, pomorskie itd.²⁾. Jeżeli jest woj. zachodnio-pomorskie, powinno być również i wschodnio-pomorskie. Tymczasem takiego nie ma. Woj. pomorskiego każdy

¹⁾ Wałęga S t. Mgr: Słowińcy, Mohikanie Pomorza. Inst. Bałt. Wydział Pomoroznawczy 1945. Kom. Nr 14.

²⁾ Rzeczpospolita Polska. 1 : 1.500.000. Inst. Kartogr. „Glob”. Kraków 1945.

będzie szukał wszędzie nad morzem, tylko nie wokół Bydgoszczy i nie na Kujawach, gdzie właśnie znajduje się woj. pomorskie.

Nazwy terenowe muszą mieć pewne uzasadnienie geograficzne i niezależnie od pięknego brzmienia winny orientację ułatwić, nigdy zaś gmatwać. Dlatego też o wiele prościej i pożyteczniej województwa nazywać wprost od dużych miast (stolic), niż od nazw krain geograficznych, które ciągle są jeszcze płynne, nieustalone.

Dlatego też zamiast woj. pomorskie lepiej rzecz bydgoskie, zamiast zachodnio-pomorskie — szczecińskie, itd.

Jakiegokolwiek jeszcze nazwy padną, przyjmą się i nabiorą rumieńców życia tylko te, które będą miały maksimum uzasadnienia terenowego.

JERZY MŁODZIEJOWSKI

MIEDWIE — NAJWIĘKSZE JEZIORO POMORZA KASZUBSKIEGO

W trójkącie pomiędzy Szczecinem, Starogrodem a Pырzycami na najżyźniejszym skrawku ziemi pomorskiej rozlewa swe wody jezioro Miedwie. Niegdyś — około roku 1220 — zwano je „Meduvi“. W sto lat później nazwa zmieniła się na „Maduyia“ i „Meduwe“ (4 — str. 92). Słowianie szczecińscy od dawna mówili o jeziorze „Miedwie“, Niemcy zaś ochrzczili je na „Madü“. Jakżeż bardzo „Meduwe“ z czternastego wieku przypomina podwileńskie jezioro Meduwis, położone w pobliżu Polukni, ku Rudziszkom, na skraju Puszczy Rudnickiej, sondowane przez autora w lipcu 1934 roku! Halbfass (3 — str. 46) tłumaczy tę nazwę starsłowiańskim miodem — „med“, którego było tu w owych czasach pod dostatkiem... jednakże nie lingwistyczny wywód nazwy tej jest przedmiotem niniejszej rozprawki. Podniesienia godnym wydaje się dziś fakt, że Miedwie słusznie pretenduje do nazwy „morza pomorskiego“, jest bowiem obok przybałtyckiego Jeziora Łebskiego największym zbiornikiem wód śródlądowych Pomorza Kaszubskiego. Liczy 36,77 km² powierzchni, a drugie po nim największe jezioro tej ziemi — Drawsko — osiąga, przy maksymalnej na Pomorzu Kaszubskim głębokości (83 m) — zaledwie połowę wymienionej dla powierzchni wartości.